

Natura

Natuurstudie • Natuurbeleving • Natuurbescherming



Linnaeus tussen Lapland en Leiden
Kievitsbloem
Tuinieren voor amfibieën en reptielen
De Waterviolier is een alleskunner

Loek Batenburg

Bij 'Kievitsbloemen' denk je aan buitendijkse gebieden langs het Zwarte Water tussen Hasselt en Zwolle. Elders in Nederland is de plant tegenwoordig zeer zeldzaam. Eén van de weinige resterende populaties in Zuid-Holland is gered door een aanpassing van het maairegim. Het gaat om de sterk afwijkende standplaats op de Maassluisse Dijk

De Kievitsbloemen van de Maassluisse Dijk



De KNNV-afdeling Waterweg-Noord telt ieder jaar de kievitsbloemen van de Maassluisse Dijk. FOTO: LOEK BATENBURG

De Maassluisse Dijk is het West-Vlaardingse deel van de oude Maasdijk langs de Nieuwe Waterweg en dateert uit de elfde of twaalfde eeuw. De hoge en steile kleidijk is in het verleden verscheidene malen opgehoogd, maar verder is de hier beschreven noordflank al eeuwenlang niet wezenlijk veranderd. De zuidflank is verdwenen onder de nieuwe Delflandse Dijk, het buitendijkse gebied onder de Delflandse Dijk en vele meters havenbagger (tegenwoordig 'Oeverbos de Lickebaert' en rioolwaterzuiveringsinstallatie 'De Grootte Lucht'). De noordflank is botanisch uiterst interessant: het resultaat van eeuwen extensief gebruik - één- of tweemaal per jaar gehooïd, waarschijnlijk nooit of hooguit zelden bemest - en constante dijkkwel. De zuidflank en het buitendijkse gebied moeten eveneens heel

fraai zijn geweest, maar dat is definitief voorbij.

FLORA EN VEGETATIE

De vegetatie op het hogere deel van de dijk behoort tot de *Glanshaver-associatie*.

Vanwege het talrijk voorkomen van Gewone veldbies (*Luzula campestris*) en Kraailook (*Allium vineale*) kan gesteld worden dat de associatie hier van het *schrale type* is, onder andere gekenmerkt door veel hoogteverschillen tussen de verschillende planten. Schrale vormen van de Glanshaver-associatie zijn beslist niet algemeen in Zuid-Holland. Opvallend is het voorkomen van Kamgras (*Cynosurus cristatus*, Rode Lijst categorie GE-12).

Het lagere deel van de dijk is altijd drassig door kwel uit de Delflandse Dijk, het hooggelegen gebied daarachter en de Nieuwe Waterweg. Hier vinden we de *Kievitsbloem-associatie*, met onder andere Wilde kievitsbloem (*Fritillaria meleagris*) en Gulden boterbloem (*Ranunculus auricomus*). Van de Gulden boterbloem kennen wij slechts één andere vindplaats in Midden-Delfland en het Waterweg-Noord-gebied. Landelijk is de soort vrij zeldzaam.

In het overgangsgebied van beide associaties groeit zeer talrijk het varentje Addertong (*Ophioglossum vulgatum*), dat buiten de duindistricten zeer zeldzaam is.

WILDE KIEVITSBLOEM

De Wilde kievitsbloem is een bolgewas uit de Liefefamilie, bloeit in april-mei en komt voor op drassige graslanden en uiterwaarden, vooral op klei-op-veen. Het zwaartepunt van de huidige verspreiding in ons

land ligt in het buitendijkse gebied langs het Zwarte Water tussen Hasselt en Zwolle. Op de weinige overgebleven groeiplaatsen in Nederland gaat het aantal planten achteruit. De plant heeft dan ook de status van Wettelijk Beschermde Soort gekregen en staat op de Rode Lijst categorie BE-10, wat vertaald kan worden als 'bedreigd en zeldzaam'. Naar verluidt vertellen stokoude Vlaardingers en Maassluisers dat ze vroeger elk jaar armenvol kievitsbloemen plukten in het buitendijkse gebied langs de Nieuwe Waterweg. Het huidige binnendijkse voorkomen is dus kennelijk slechts een armzalig relict. Het is uniek dat een levensvatbare populatie binnendijks groeit, in een kwelzone, in ieder geval voor Nederland, maar mogelijk voor het hele (bijna uitsluitend Noordwest-Europese) verspreidingsgebied van deze soort!

BEHEER EN MONITORING

De Wilde kievitsbloem schijnt zich niet of nauwelijks te vermeerderen met nieuwe bolletjes, maar (bijna) uitsluitend door zaad. Het zaad is op zijn vroegst rijp in de eerste week van juli. Eind jaren negentig dreigde de populatie uit te sterven. Op ons aandringen maait het Hoogheemraadschap van Delfland sinds 1997 de noordflank van de Maassluisse Dijk pas in de loop van juli of nog later. Dit heeft uitstekend uitgepakt: er is weer volop verjonging (vele niet-bloeiende kleine planten, vooral aan de voet van de volwassen exemplaren) en het aantal planten met bloeistengel neemt snel toe. Zaailingen bloeien pas na een jaar of acht!

De KNNV-afdeling Waterweg-Noord probeert de kievitsbloemen van de Maassluisse Dijk jaarlijks nauwkeurig te registreren (in 1999 is dat niet gelukt, in 2000 slechts oppervlakkig). Tot voor kort karteerden we ze in referentie tot de nummers van de lantaarnpalen op de dijk, maar deze palen zijn eens vervangen, waardoor ons systeem de mist in ging. Gelukkig is er nu GPS.

Loek Batenburg is als bioloog werkzaam (geweest) in onderzoek en onderwijs en is voorzitter van de KNNV-afdeling Waterweg-Noord.

Dit artikel is gebaseerd op onderzoek en rapporten van leden van de KNNV-afdeling Waterweg-Noord, onder andere Ben van As, Wim Rozema, Geertje Pettinga en Loek Batenburg.

Tabel: De resultaten van de jaarlijkse telling van Kievitsbloemen op de Maassluisse Dijk.

| jaar | 1995 | 1996 | 1997 | 1998 | 1999 | 2000 | 2001 | 2002 | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 |
|---------------------------------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|
| aantal planten met bloeistengel | 83 | 53 | 24 | 46 | ? | ≥36 | 138 | 187 | 142 | 226 | 308 | 250 |